

אין מחסור ליראיו

❖ אדם מטיל את ידו על ממונו, דווקא משום כך לא בטוחה פרנסתו ❖ שתי פרשות ב' שמע ישראל' נמסרו לנו, לשני סוגי התחושות. מי מהם ראוי להיות קודמת, ומי מהם ראוי לכל בית ישראל?

ובכל מאדך

נתבונן נא.

בשתי הפרשיות הראשונות, יש ציווי הנראה ככפול. פעמיים נאמר בהם 'ושננתם לבניך ודברת בם'. גם בפרשת 'שמע ישראל' הנמצאת בפרשת ואתחנן, וגם בפרשת 'והיה אם שמע' הנמצאת בפרשת עקב.

אבל זה רק נראה ככפול. יש כאן הפרש משמעותי ביניהם, הפרש המצריך אותנו לשאול מדוע הוא קיים.

בשתי הפרשיות יש ציווי לשנן אותם לבנים ולדבר בם, אולם בפרשת שמע יש הרחבה גדולה יותר ציווי על הלכות, על הפנמת הציווי – 'בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך'.

הציווי של אהבת ה' צריך להיות בכל הלב, בכל הנפש ובכל ה'מאד', כלומר עם כל התאוות ממון שיש לך, את הכל תתן למען אהבת הבורא. 'יש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו, לכך נאמר ובכל מאדך' (רש"י בפרשת שמע. דברים ו, ה).

לעומת זאת, בפרשת 'והיה אם שמע', אין ציווי על ה'מאד' הזה. 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם'. הא ותו לא.

מה פשר ההבדל הזה?

מדוע קדמה פרשת שמע

את השאלה הזו שאל האור החיים הקדוש, והשיב עליה בפשטות. הפרשות אכן לא נאמרו לאותם אנשים. יש יחידים שממונם חביב עליהם יותר מגופם, ולזה נאמרה פרשת שמע, אבל כללות הציבור אין ממנום חביב עליהם יותר מגופם כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אין צורך לפרט 'ובכל מאדך', כי אם נאמר כבר 'ובכל נפשך', הרי כל שכן ממון.

על פי יסודו, בין נבין את שאלת הגמרא מדוע קדמה פרשת 'שמע' לפרשת 'והיה אם שמע' (ברכות יג.). השאלה הזו תמוהה, הרי בסדר התורה נכתבה פרשת שמע תחילה, ומן הדין שגם בסדר התפילה תקבע ראשונה, ומה הוא זה 'מדוע קדמה'!?

מצות קריאת שמע נחשבת מהמצוות החמורות בסדר יומו של האדם. פעמיים ביום, בשעות מוגדרות, עליו לקרוא ג' פרשיות בהטעמה ודקדוק, בריכוז והתבוננות. אין לו להשיח דעת, ואין לו לרמוז מאומה עד שיסיים את קריאתו.

היא גם מלווה את האדם בכל תחנות חייו, מלידה ועד זיכולא בתרייתא. מימיו הראשונים עת נכנס לבית המילה, יקרא הקהל באזניו את פסוק 'שמע ישראל', ועד נשימותיו האחרונות עלי אדמות, גם אז יקראו באזניו את פסוקי שמע, עמם יפרד מעולם העשייה.

בקריאה הזו דקדקו רבותינו ביותר, החשיבו את אמירתה בכל אות ואות שבה. השולחן ערוך מנה דוגמאות שאפשר לטעות בהן ולחבר שתי אותיות לכדי אות אחת, יורד לפרטים דקים כמו 'בכל לבבך', להפריד בין התיבות כדי שלא תאבד אות אחת חלילה בשעת הקריאה.

גם השכר של הקריאה כתקנה הוא מופלג. יש הבטחה שאם קורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה, מצננין לו גיהנם (ברכות טו:). ומאידך אם לא קרא פעם אחת קריאת שמע בזמנה, אין לו תשלומין כמו שיש לתפילה (ודווקא במזיד. פר"ח ס' נח סק"ז).

מצווה יחידה במינה

העובדה שקריאת שמע יצאה מגדר שאר מצוות התלויות בדיבור, מצריכה אותנו לבידור והתבוננות מעמיק יותר.

גם מצוות קידוש מחוייבת אמירה בפה (זכרנו בדברים הנאמרים), גם סיפור יציאת מצרים וגם עשרה זכירות שחייב אדם לזכור, כולם מדין תורה הם, ובאף אחד מהם לא מצינו חומרות והפלגות כמו בקריאת שמע, לא בתדירות הפעמים, לא בריכוז הכוונה ולא בדקדוק התיבות.

ואם כה נדרש מאיתנו, התחייבנו לדקדק בהבנת הפסוקים. חובתנו להבין בין השיטין מה נמסר לנו.

נכתב ונערך ע"י הרב אביאל חיים חורי שליט"א

בכל ענייני הגיליון – 054-854-4298 לקבלת השיחה בדוא"ל: 8544298@gmail.com

מתעסק בדברי הבאי ובדברים בטלים, הוא נתבע עד הקצה האחרון, ודברת במ!

גם האיש שעסקו ושיחו בענייני העולם, טרוד בפסות חרשות וטרות, מתבוסס במדמנה של תחתית העולם הזה, גם האיש הזה נתבע בסופו של דבר 'ודברת במ'.

האמנם חשבנו על זה?

אין אדם שיכול להרגיש מרוחק מהתורה

התחדשה לנו עתה הבנה בהשגת התורה. לכל אחד יש את הדרכים שלו בעולם, את חבלו ונחלתו. ה'ובלכתך בדרך' של אחד אינו דומה ל'ובלכתך בדרך' של רעהו.

אבל החלק של 'ושננתם' צריך להיות אותו דבר בדיוק, בין אם הוא ענייני ובעל יסורים ובין אם הוא בריא וטרוד בעסקיו. אין לך אדם הפטור מחובת 'ושננתם', ואין לך אדם שיכול להרגיש מרוחק. החובה נאמרה גם לאדם הרחוק, וגם לאדם הקרוב.

ואכלת ושבעת

והנה זה פלא. דווקא אותו אדם שבהול על ממונו, זה שמוכן למות למען כספו ופרנסתו, והיה מתאים לחשוב כי מזונו ימצא לו בשפע, דווקא אצלו לא מצאנו התחייבות כזו.

רק בפרשה השניה, זו שנועדה לבני המעלה שלא נחשב אצלם הממון יותר מהנפש, אצלם יש הבטחה כי אם שמוע ישמעו לקול ה', אזי יגיעו גשמייהם בעתם והארץ תתן יבולה.

כי בסופו של דבר, אלה שנשענים על עצמם, לא מובטחים ויכולים לשווע ואין עוזר. אם ממונו חביב עליו, אם הוא חש מחויבות כה גדולה אליו, יתכבד נא וימשיך להישען לו על אלהי הכסף. דווקא אלה שאין להם משלהם והיו אמורים לרעוב ללחם, בסוף הם המסודרים, גם הגשמיים נמצאת אצלם.

וזאת שהתורה העלימה בפרשת 'והיה אם שמע' את חלק 'ובכל מאדך', זו האמירה המדהדת לאורך חיי האדם בעולם הזה – אם אין משקל יתר ל'מאדך', הנה גשמיכם בעתם, הנה פרנסתכם בעתה, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, ואכלת ושבעת!

בייחוד קשה, שהרי התשובה מונחת לפנינו. 'כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, ואחר כך עול מצוות'. פשוט כל כך להבנה, ומה הדריך את שאלת הגמרא 'מפני מה קדמה'?

אך לאחר יסודו של האור החיים, מתבהרת היטב חומרתה של שאלת הגמרא, כי פרשת 'והיה אם שמע', משקל רב יש לה – לכאורה – כאשר היא נמסרת לכלל ישראל יותר מפרשת 'שמע ישראל', שנמסרת ליחידים שממונם חביב עליהם יותר מגופם.

ממילא מובן היטב כי יש מקום להקדים את פרשת 'והיה אם שמע', בגלל ייעודה לרוב העם, ונכונה שאלת הגמרא למה קדמה.

נמצא איפוא כי הבנתו של האור החיים מוכרחת היא. הפרשה השנייה מדברת לאנשים נעלים יותר, נכבדים יותר שסולם הערכים של חייהם בנוי כבר היטב ויודעים להעדיף את חיי הנפש על ערך הממון.

במציעות גינתא

ואחרי שהתברר לנו כי פרשת שמע נמסרה לכל אדם מישראל, ואין הנחות לאף אדם, גם זה שממונו חביב עליו יותר מגופו, למדנו שיש כאן אותה דרישה לכל אדם, עד הקצה האחרון.

התורה נמצאת בשווה לכל אדם, לא קרובה לאף אדם יותר מחבירו. ועין החיים בתוך הגן, במציעות גינתא. אין בתורה הקדושה שתי רמות של דרישות ואין שני סוגים של תביעות.

בעת, בפרשה שניה, מדברים על אדם שממונו חביב לו מגופו, לא עושים לו הנחות. ושננתם ודברת במ ולא בדברים בטלים, ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפך, לא נמסרו פה שני דיבורים ולא שני רמות של ציוויים. יש כאן אותה דרישה עד הקצה האחרון לכל אדם.

התורה לא נמצאת קרובה לאדם אחד יותר מרעהו, כולם מחויבים בה כאחד. עשיר ועני, בעל פרנסה ובעל ייסורים, עד יומו האחרון של האדם, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך.

ה'ושננתם' אותה רמה של ושננתם לכולם, אבל 'ודברת במ' ולא בדברים בטלים, גם אדם שכל ימיו

להצלחת
הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

הוקדש לכבוד ידידנו
הרב ישראל יום טוב שליט"א
גבעת זאב
לרגל הכנס בנו אלעזר מנחם נ"י
לעול תורה ומצוות